

ELS TRES NOMS DE LA

Ludka

GISELA POU

Columna

GISELA POU
ELS TRES NOMS
DE LA LUDKA

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: MAIG DEL 2023
© GISELA POU VALLS, 2021
AQUESTA EDICIÓ S'HA PUBLICAT GRÀCIES A L'ACORD AMB HANSKA LITERARY
& FILM AGENCY, BARCELONA
© EDITORIAL PLANETA, S. A.
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-3033-3
DIPÒSIT LEGAL: B. 6.064-2023
FOTOCOMPOSICIÓ: AURADIGIT
IMPRÈS A CATALUNYA - *PRINTED IN CATALONIA*

www.columnnaedicions.cat

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor. La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries. En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement. A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autors i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Índex

Emma	13
Ludka	53
Emma	101
Isabel	151
Emma	211
Ludka	283
Isabel	319
Ludka	389
Ludka i Emma	455
<i>Nota de l'autora</i>	505

Barcelona, abril del 1946

Tenir nou anys volia dir que eres gran per a moltes coses; tant si en tenia ganes com si no, tant si ho volia com si no, tant si feia morros com si tenia un somriure d'orella a orella, havia de donar un cop de mà per fer els quaranta llits dels nens que venien del centre d'Europa.

—Vull anar al taller de l'avi! —vaig exclamar amb el desig de fer la meva.

—Tu vens amb mi! —La mama tenia veu de tro i la mirada fosca. Remenava el calaix on guardava els estris de cosir. La contrarietat d'haver discutit amb l'àvia li havia encongit els pulmons, els narius se li inflaven i la ràbia se li escapava pels capcirons dels dits.

—Però l'avi m'espera... —vaig insistir.

—La senyora Wanda necessita mans, i tu ja ets gran, Emma!

A la capsa dels fils hi havia fil blanc i fil negre; d'una revolada els va agafar tots dos i els va ficar dins d'una bossa de roba.

La primera vegada que vaig sentir a parlar dels nens orfes, la mama sobrefilava la vora d'un vestit de color pe-

dra de la senyora Wanda i jo, al seu costat, enfilava agulles. Vindran una colla de nens que no tenen pare ni mare a passar uns mesos a Barcelona. Pobrets!, va afegir, i va agafar l'agulla que jo sostenia entre el polze i l'índex com una espasa en miniatura. Aleshores no podia imaginar que l'arribada d'aquelles criatures primer em robaria la mare i després em canviaria la vida.

La mama contribuïa a la minsa economia familiar anant a cosir per les cases. Cada tarda una casa diferent. Cada tarda una nova família. Cada tarda, durant tres o quatre hores, sargia mitjons, estrenyia faldilles, canviava colls de camisa, apedaçava llençols, deixava anar vores de les bates de la canalla. Cada tarda, asseguda en un racó de la cuina o al quarto de la planxa, era testimoni de baralles i secrets. Algunes senyores la tractaven amb distància i fredor, d'altres li exigien més del que li pagaven, n'hi havia que desprenien una profunda bravada de soledat i li explicaven intimitats que ella cosia a les costures dels vestits; per damunt de totes, com una àliga que vola amb les ales esteses, hi havia la senyora Wanda.

La Wanda Morbitzer Tozer s'enfrontava a la vida amb el convenciment que voler una cosa era el primer pas per aconseguir-la. Des de feia mesos, portar aquells nens a Barcelona s'havia convertit en una prioritat. Cancellera del Consolat de Polònia a Barcelona i delegada de la Creu Roja Internacional, va ser la mà dreta del cònsol Rodon i de la seva esposa, Anna Maria Klemensiewicz; totes dues van treballar per tal que els orfes polonesos que vivien en un camp de refugiats de Salzburg arribessin a Barcelona. Des de l'Auxilio Social, una organització de beneficència

adscriu al règim, s'havia habilitat una residència infantil a l'immoble que hi havia al carrer Anglí, una casa que en temps de guerra havia estat una txeca, un centre de detenció, i que serviria de llar a uns infants que encetaven la vida amb les mans buides i un passat esborrat.

S'hi estaran uns quants mesos, com unes vacances, havia dit la mare.

Si hagués estat valenta, m'hauria plantat davant d'ella i li hauria cridat que, per molt orfes que fossin, per moltes desgràcies que haguessin passat, aquells nens tenien mans i els llits se'ls podien fer ells, que jo tenia altra feina. Abans que ella tingués temps de respondre, jo hauria fugit corrent fins a la fusteria per estar amb l'avi i jugar amb un carretó de fusta que no tenia amo. Però jo no era prou valenta; amb morros de tres pams, caminava darrere d'ella amb la mirada fixa a les puntes de les sabates i em jurava que mai més li dirigiria la paraula.

El trajecte des de casa fins al carrer Anglí durava més de tres quarts d'hora. El més assenyat hauria estat agafar el tramvia, però la mama va dir que caminar anava bé per allunyar cabòries i per fer les cames fortes; una manera com una altra de dir que a casa no hi havia diners i que agafar el tramvia era un luxe que no ens podíem permetre. De tant en tant, ella es girava per preguntar-me si estava cansada, i jo, obstinada com tots els Andreu, emmurriada per no haver pogut fer la meva, serrava els llavis i no responia.

Els peus s'exclamaven, però allò que em feia mal de debò era la llengua, que s'havia inflat de tant mastegar preguntes que em negava a dir en veu alta. Què en sabia, la mama, d'aquells nens? Per què venien a la ciutat? I per què punyetes jo, un dimarts a la tarda, els havia de fer el llit?

Vam travessar el passeig de la Bonanova i vam enfilejar el carrer Anglès fins al número 49. La casa tenia un petit pati en l'espai que hi havia entre la vorera i la façana de l'edifici. El jardinet quedava tancat per una paret d'obra vista de poc més d'un metre d'alçada amb una reixa de ferro forjat que s'allargava fins a la porta situada just al centre. L'heura s'entortolligava per la reixa i s'abocava al carrer, un teixit natural que amagava la pintura gastada pel pas dels anys i el rovell que campava al seu aire.

La mama es va aturar davant la porta, va deixar anar un sospir que amagava l'alleujament d'haver arribat i la va empènyer. La porta es va obrir amb un gemec metàl·lic. Calia pujar dos esglaons i seguir per un caminet empedrat que conduïa fins a l'entrada. L'herba acabada de tallar feia flaire d'estiu. Arraconat a la paret, un llorer estirava les branques fins a assolir la part baixa del balcó; a l'altre costat, un roser carregat de roses vermelles amb esquitxos taronja donava la benvinguda als visitants. La porta de fusta estava tancada. Hi va trucar, però ningú no va respondre. Hi va insistir, però ningú no va obrir.

—La senyora Wanda em va dir que serien aquí tot el dia! —Les seves paraules estaven tenyides d'una barreja de perplexitat i dubte.

—Doncs aquí no hi ha ningú! —vaig exclamar, i vaig trencar la promesa de no obrir la boca durant setmanes.

La mama va anar a preguntar als veïns i jo, amb ganes de tornar a casa, vaig travessar el carrer i vaig seguir avall fins a arribar al passeig de la Bonanova. Just a la cantonada, a l'immoble situat al número 46, d'un edifici de dos pisos voltat de jardí amb totes les finestres obertes de bat a bat, en sortien cants amb veu de dona; diferents tonades es barrejaven en un guirigall difícil de destriar.

Convertir un sis en un nou havia provocat un canvi d'adreça.

La mama va fer una corredissa i em va atrapar. Va sentir la cantarella i va esbossar un somriure d'alleujament. Ara sí, havíem arribat.

Un petit exèrcit de dones havien tret la pols, escombrat i fregat. Galledes d'aigua amunt i avall. Finestres oberetes de bat a bat. Aquella casa, que anys enrere havia escoltat els crits i el dolor dels detinguts, ara es preparava per rebre un munt de canalla. Cançons amb olor de lleixiu i aire net. Les unes netejaven els llits que havien portat de bon matí, d'altres s'afanyaven a deixar en condicions els vidres de les finestres, que fregaven amb paper de diari i eixugaven amb draps de cotó gastats de tant fer-los servir. Un parell de dones penjaven cortines amb la dèria que aquella casa de sostres alts i un passat tètric fos una llar acollidora per a una canalla a qui els havien estafat la infantesa.

La senyora Wanda ens va venir a rebre amb una expressió plena d'agraïment; duia un mocador de flors lligat al cap i una bata blava que li arribava gairebé als turmells. Malgrat que, a primer cop d'ull, podia semblar una dona de fer feines, els seus moviments pausats, el coll llarg i una expressió segura mostraven una dona elegant. Una dona que sabia el que volia i que no s'aturava fins a aconseguir-ho.

—Gràcies per venir, Isabel. I tu també, Emma. —Em va acaronar els cabells amb la suavitat amb què ho feia tot—. Per sort, tenim llençols nous. Les coixineres són molt grosses i caldrà posar-los vetes perquè no s'escapin els coixins.

La mama i jo la vam seguir fins a una habitació on ens esperava una muntanya de llençols blancs.

Agulles de cap i agulles de cosir, fil blanc i fil negre, didals i tisoires de diferents mides, i també uns quants metres de vetes. La meva feina va consistir a tallar vetes de la mateixa mida, i vaig batre el meu propi rècord enfilant seixanta-tres agulles en poc més d'una hora. Vaig posar les coixineres als coixins i, un cop enllestida la feina, vaig ajudar a fer llits.

Un regiment de dones omplia l'aire de preguntes que volaven arran de sostre i aterraven als meus peus. A poc a poc, la ràbia contra aquells nens que m'havien desguitarat la tarda va fer néixer una espurna de compassió que va anar creixent a mesura que elles en parlaven. Pobres criatures! I no tenen cap familiar que els reclami?, preguntava l'una. És clar que no, tu et penses que si tinguessin algú estarien en un orfenat!, responia una altra. I tu, bonica, em deia una que tenia ulls d'òliba, t'imagines que no tinguessis ni mare ni pare, ni avis ni tiets? Quina tristesa, oi? I jo callava que no tenia pare, que no n'havia tingut mai, que l'havien matat just acabada la guerra i que no el trobava a faltar perquè no es troba a faltar allò que mai no has tingut. I aquelles dones continuaven parlant. Tan petits com són i Déu-n'hi-do com han patit, aquesta canalla!, deia una dona baixeta de cara rodona amb les parpelles pintades d'un blau llampant. Ningú no podrà negar que el nostre Caudillo és un home amb un cor immens; acollir aquests pobres nens és un gran acte de generositat!, va exclamar una dona que duia un vestit ben galdós. La senyora Wanda la va guaitar de reüll, i tot i que no va replicar, se li va crispar la mirada i li van aparèixer unes quantes arrugues entre cella i cella.

Quan tot va estar enllestit, a fora ja començava a llostrejar. La senyora Wanda ens va pagar el bitllet del tramvia, que anava ple de gom a gom. Vam fer el trajecte a peu

dret. Acompanyada pel suau vaivé del vehicle, no em podia treure del cap aquells nens que l'endemà dormirien als llits que els havia fet jo. L'arribada d'aquells orfes s'havia vist alterada per la tensió que hi havia entre les autoritats franquistes i el Govern de París. La mala relació entre els dos països va provocar el tancament de la frontera a meitat de febrer. Aquest entrebanc va obligar a trobar una ruta alternativa. Els nens viatjarien amb tren de Salzburg a Gènova i arribarien a Barcelona als volts del migdia, a bord d'un vaixell que feia el servei regular entre ambdues ciutats.

Només d'obrir la porta de casa, ens va rebre la flaire de sopa de verdures. L'avi, com sempre, seia a la seva butaca i llegia un exemplar de *La Vanguardia Española* que li havia regalat l'amo del bar. L'àvia es barallava amb la ràdio, que no aconseguia sintonitzar. La taula estava parada i al centre hi havia un gerro amb tres roses. Les havia portat l'avi; una per a l'àvia, l'altra per a la mare i una de més petita per a mi.

Mentre la mare i l'àvia anaven a la cuina per acabar d'enllestir el sopar, l'avi es va aixecar de la butaca, va posar-se el dit índex als llavis i em va ordenar que el seguís. Un cop vam ser a l'entrada, va alçar la caixa d'eines que hi havia damunt el tamboret. De dessota el coixí, en va treure un paquet embolicat amb paper d'estrassa amb un llaç fet amb cordill. Per la forma i el volum era evident que es tractava d'un llibre.

—Porta'l a la teva habitació i amaga'l on no el pugui trobar ningú, i ningú inclou la mama i l'àvia —va dir en veu baixa—. Hi ha llibres que no es poden tenir, Emma. I si te'l regalo és perquè ara ja ets gran i saps guardar secrets.

Una hora més tard, sola a la meua habitació, el vaig desembolicar.

A la portada hi havia un nen amb barretina i vestit amb granota de pantalons amples que portava un banderí a la mà i caminava alçant el braç. El llibre es titulava *El més petit de tots*.

Era el primer secret que teníem l'avi i jo. Els altres secrets que amagava l'avi els vaig descobrir alguns mesos més tard.